

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE SOCIOLOGIE ȘI ASISTENȚĂ SOCIALĂ
ȘCOALA DOCTORALĂ DE SOCIOLOGIE

REZUMAT TEZĂ DE DOCTORAT

Comportamentul politic al românilor cu experiență de migrație în
Franța și Spania: particularități și legături transnaționale

STUDENT-DOCTORAND: Mara-Simona Birou
COORDONATOR ȘTIINȚIFIC: Prof. univ. dr. Dan Chiribucă

CLUJ-NAPOCA
2025

CUPRINS

CAPITOLUL I. INTRODUCERE.....	5
CAPITOLUL II. COMPORTAMENT POLITIC ȘI MIGRAȚIE INTERNAȚIONALĂ: PERSPECTIVE TEORETICE INTERDISCIPLINARE	10
2.1. Comportamentul politic: perspective conceptuale generale	10
2.1.1. Perspectiva psihologică	11
2.1.2. Perspectiva sociologică	13
2.1.3. Perspectiva culturală	14
2.2. Comportamentul politic în contextul migrației.....	17
2.2.1. Transnaționalismul	24
2.2.2. Teoria remiterii sociale și politice.....	26
2.2.3. Socializarea și resocializarea politică	31
2.2.4. Participarea electorală.....	35
2.2.5. Încrederea socială	39
CAPITOLUL III. METODOLOGIA CERCETĂRII	44
3.1. Contextul cercetării	44
3.2. Obiectivele cercetării	59
3.3. Argumentarea metodelor mixte de cercetare (calitativă și cantitativă).....	60
3.4. Interviuurile de cercetare	64
3.4.1. Participanții la cercetare	65
3.5. Prelucrarea și analiza datelor	68
CAPITOLUL IV. STUDIILE DE CAZ.....	72
4.1. Comportamentul politic al românilor în contextul experienței de migrație în Spania.....	72

4.1.1. Spania ca țară de destinație	72
4.1.2. Experiența de migrație: rezultate studiu calitativ	76
4.1.3. Perspective sociale: rezultate studiu calitativ	88
4.1.4. Participare politică.....	94
4.2. Comportamentul politic al românilor în contextul experienței de migrație în Franța.....	106
4.2.1. Franța ca țară de destinație	106
4.2.2. Experiența de migrație	110
4.2.3. Perspective sociale.....	121
4.2.4. Participare politică.....	127
<i>CAPITOLUL V. DISCUȚII COMPARATIVE.....</i>	<i>141</i>
<i>CAPITOLUL VI. CONCLUZII.....</i>	<i>146</i>
6.1. Implicații teoretice și metodologice	147
6.2. Limitele cercetării și recomandări studii viitoare.....	149
<i>BIBLIOGRAFIE.....</i>	<i>151</i>
<i>ANEXE</i>	<i>183</i>

Introducere

Alegerile prezidențiale din 2024 au marcat un moment distinct în dinamica politică a diasporei românești, evidențiind atât persistența votului de sancțiune împotriva partidelor tradiționale, cât și o orientare către un candidat cu un discurs suveranist, naționalist și eurosceptic, Călin Georgescu, care a atras un număr semnificativ de voturi din diaspora. Un precedent relevant este intrarea Alianței pentru Unirea Românilor (AUR), un partid de dreapta/extremă dreapta, în Parlamentul României la alegerile din 2020, sprijinit de mulți dintre votanții români din străinătate. Dacă în scrutinele anterioare diaspora a susținut preponderent candidați și partide cu viziuni liberale și pro-europene, ascensiunea unor opțiuni naționaliste sugerează o tendință de scepticism față de influența occidentală asupra comportamentului politic al migranților.

Scopul principal al acestei teze este de a explora relația dintre experiența de migrație și comportamentul politic. Comportamentul politic, în sens larg, presupune interacțiunea dintre indivizi și structurile politice sau instituționale, manifestată prin diverse forme de susținere și practici sociale. La nivel individual, acesta reflectă un proces complex de formare a atitudinilor și acțiunilor politice.

Lucrarea își propune să dezvolte o înțelegere comprehensivă a factorilor care au modelat atitudinile și acțiunile politice ale emigranților români, odată cu decizia de a pleca din România, precum și circumstanțele în care acestea s-au conturat. Românii din diaspora reprezintă un caz relevant pentru studierea comportamentului politic în contextul migrației, deoarece schimbările sociale din ultimii ani le-au crescut vizibilitatea pe agenda publică, justificând o analiză aprofundată a dinamicii atitudinilor și acțiunilor lor politice. Un argument în acest sens este creșterea influenței diasporei asupra scenei politice naționale, evidențiată de implicarea lor în evenimente cu impact semnificativ. Printre acestea se numără: Alegerile Prezidențiale din 2014, care au demonstrat mobilizarea masivă a votanților din străinătate; „Mitingul Diasporei” din 10 august 2018, organizat împotriva modificărilor legilor justiției; și Alegerile Europarlamentare din 2019, marcate de o participare semnificativă a românilor din afara granițelor. Aceste episoade au contribuit la consolidarea diasporei ca actor relevant pentru politica din România, justificând necesitatea unei analize detaliate a comportamentului politic.

Comportamentul politic în contextul migrației: repere teoretice

Comportamentul politic este o componentă fundamentală a vieții politice și a sistemului de activitate al unui stat (Easton, 1957), influențând direct structura și funcționarea acestuia. Acțiunile colective care susțin un sistem politic eficient sunt determinate de convingerile individuale (Dahl, 1971), iar aceste convingeri sunt profund legate de modul în care indivizii percep instituțiile, actorii și procesele politice, având un impact major asupra stabilității și performanței sistemului politic (Almond & Verba, 1963). Cercetarea se bazează atât pe teoriile generale ale comportamentului politic, cât și pe abordările specifice care analizează acest concept în contextul migrației.

Cadrul teoretic al lucrării este structurat în două subcapitole principale: primul explorează comportamentul politic dintr-o perspectivă conceptuală generală, iar al doilea îl analizează în contextul fenomenului migrației, adoptând diverse perspective interdisciplinare. Prin revizuirea literaturii de specialitate din primul subcapitol, se evidențiază faptul că acest comportament este influențat atât de factori individuali, cât și de factori externi, derivați din mediul social. În contextul migrației, interacțiunea dintre aceste două categorii de factori devine esențială. La nivel individual, trăsături precum identitatea, angajamentul, atașamentul și apartenența capătă o dinamică distinctă în raport cu cele două medii sociale: cel de origine și cel de destinație. Aceste aspecte se manifestă prin interacțiuni sociale, apartenența la grupuri și rețele, precum și prin contactul direct cu sistemul public, instituțiile și autoritățile locale.

Complexitatea fenomenului migrației poate fi înțeleasă printr-o abordare pe trei dimensiuni esențiale: micro (individual), mezo (relațional/social) și macro (instituțional/sistemic). Potrivit lui King (2002), studiul migrației trebuie să țină cont atât de experiențele individuale ale migranților de-a lungul vieții, cât și de procesele sociale și transformările din societățile de origine și destinație. Această perspectivă duală este esențială pentru a înțelege impactul migrației asupra comportamentului politic și al dezvoltării personale. Modelul ecologic propus de Bronfenbrenner (1979) sprijină această abordare, prezentând interacțiunea dintre individ și diferitele medii în care trăiește: familia și prietenii (micro), rețelele sociale și comunitățile (mezo), precum și valorile și instituțiile culturale (macro). În contextul migrației, aceste niveluri se influențează reciproc și contribuie la formarea atitudinilor și comportamentelor politice ale migranților.

Alți cercetători, precum Castles și Miller (2003), subliniază rolul macrostructurilor (legi, politici, instituții) și al microstructurilor (credințele și rețelele migranților) în modelarea procesului migrator. De Haas (2009) adaugă nivelul mezo, evidențiind importanța comunităților locale și a interacțiunilor zilnice în viața migranților. Această analiză stratificată oferă o imagine detaliată asupra felului în care migrația influențează nu doar individul, ci și structurile sociale și politice mai largi.

Înțelegerea comportamentului politic în contextul migrației necesită o analiză integrată a celor trei dimensiuni. Solano (2021) propune o încadrare similară, vorbind despre incluziunea instituțională (macro), socială (mezo) și individuală (micro). Prin această abordare, migranții nu mai sunt priviți ca actori pasivi, ci ca participanți activi care interacționează cu sistemele și uneori le contestă, influențând astfel dinamica socială și politică din țările în care trăiesc.

Lucrarea aprofundează cele trei dimensiuni (micro, mezo și macro) în analiza comportamentului politic al migranților prin integrarea acestora în cadrul teoretic al transnaționalismului. Conform lui Portes și colaboratorii (1999), transnaționalismul presupune interacțiunea complexă dintre indivizi, rețelele lor sociale și structurile instituționale la nivel local și național. În această abordare, punctul de plecare îl reprezintă individul, activitățile sale anterioare și rețelele în care este implicat, acestea fiind esențiale pentru înțelegerea modului în care comportamentele și influențele transnaționale se manifestă și afectează structurile sociale. Pentru a evidenția cum factorii din cele trei dimensiuni interacționează și influențează comportamentul politic, cercetarea propune explorarea mai multor repere teoretice relevante. Printre acestea se numără transnaționalismul și formele sale de manifestare, cum ar fi remitențele sociale și politice, procesele de socializare și resocializare politică, dar și participarea electorală peste granițe. De asemenea, este abordată încrederea ca element esențial al relației dintre individ și sistemul politic. Aceste perspective oferă un cadru analitic solid pentru a înțelege cum migrația transformă raportarea indivizilor la politică, atât în țara de origine, cât și în țara de destinație.

Aspecte metodologice

Lucrarea își propune să ofere o înțelegere aprofundată a modului în care migrația influențează formarea și evoluția atitudinilor și comportamentelor politice ale românilor plecați din țară. În centrul demersului de cercetare se află relația dintre experiența migratorie și

comportamentul politic, fiind explorate contextul deciziei de emigrare și circumstanțele sociale care au modelat atitudinile politice ale migranților. Studiul urmărește atât influențele individuale, cât și cele instituționale și de rețea socială asupra comportamentului politic în context transnațional.

Pentru a atinge acest scop general, cercetarea se bazează pe patru obiective specifice: în primul rând, analiza factorilor sociali, culturali și demografici care conturează comportamentul politic al migranților români (O1); apoi, explorarea procesului de remitere socială și politică prin care migranții mențin legături și influențe transnaționale (O2); în al treilea rând, studierea participării electorale a românilor din Franța și Spania la alegerile din România (O3); și, în final, compararea nivelului de încredere în instituții între țara de origine și țara de destinație (O4).

Pentru a atinge aceste obiective, lucrarea se bazează pe două studii de caz, vizând comunitățile de români cu experiență de migrație din Franța și Spania. Abordarea teoretică integrează perspectiva celor trei niveluri de analiză: micro (identitate, atașamente, valori), mezo (rețele sociale) și macro (sistem instituțional) pentru a oferi un cadru comprehensiv de interpretare. Lucrarea adoptă o metodologie mixtă, îmbinând metode calitative și cantitative. Această alegere este justificată de natura subiectului, care necesită atât o înțelegere profundă a atitudinilor și comportamentelor politice ale românilor cu experiență de migrație, cât și o analiză contextuală bazată pe date electorale și indicatori socio-demografici. Astfel, combinația metodelor permite surprinderea dimensiunilor subiective ale participării politice, dar și ancorarea acestora în date obiective.

Abordarea mixtă a fost aplicată în mod secvențial, începând cu colectarea datelor calitative prin interviuri, pentru a explora inițial fenomenul. Ulterior, în faza de analiză, au fost adăugate date cantitative secundare pentru a susține interpretările și a oferi o imagine mai amplă. Datele calitative ale cercetării au fost obținute prin interviuri aprofundate realizate în Franța și Spania, care au oferit o perspectivă detaliată asupra experiențelor individuale de migrație și a influenței acestora asupra comportamentului politic. Complementar, componenta cantitativă a inclus date statistice și electorale, precum fluxuri de migrație și rezultate ale alegerilor naționale, utilizate pentru a contextualiza și valida empiric observațiile calitative. Această strategie, cunoscută drept explorare secvențială, este recomandată de Creswell (2009)

pentru cercetările care vizează fenomene complexe, și a fost anterior utilizată cu succes în domeniul migrației și politici (Vargas-Silva, 2012).

După colectarea și prelucrarea datelor, a fost conturat designul celor două studii de caz pentru Spania și Franța, fiecare structurat în patru secțiuni principale: 1. Contextul țărilor de destinație (caracteristici specifice societății de primire); 2. Experiența de migrație (motivația plecării, integrarea în noua societate și menținerea legăturilor cu România); 3. Perspective sociale (comparații privind sistemul public și nivelul de încredere în instituții) și 4. Participare politică (rezultate electorale, experiențe și percepții asupra procesului electoral, precum și o analiză comparativă a situației politice din țara de origine și cea de destinație). Cele două studii de caz analizează factorii care au influențat comportamentul politic al românilor cu experiență de migrație în Franța și Spania, evidențiind particularitățile acestor comunități.

Rezultate, constatări și concluzii

Analiza experienței de migrație din cele două studii de caz contribuie la identificarea unor factori importanți pentru studiul comportamentului politic precum: motivația emigrării, procesul de integrare și menținerea legăturilor transnaționale cu România. Deși motivele economice sunt predominante pentru emigranții români din Spania (căutarea unui loc de muncă mai bine plătit), în cazul celor din Franța, motivațiile sunt legate în principal de educație și aspirații profesionale. Aceste diferențe sunt însă interconectate, având la bază nemulțumiri comune legate de lipsa oportunităților și inegalitățile sociale din România.

Din punct de vedere al integrării românilor în Spania și Franța, procesul a fost influențat de factori comuni, precum învățarea limbii, accesul la o locuință și interacțiunea cu populația locală. În Spania, competențele lingvistice au fost dobândite mai ușor prin interacțiunile frecvente la locul de muncă, în timp ce în Franța, educația și relațiile sociale apropiate cu localnicii au jucat un rol central în învățarea limbii. Rețelele sociale alcătuite din alți emigranți români au avut un rol esențial în facilitarea accesului la locuințe, conectând noii veniți cu proprietarii și reducând timpul necesar găsirii unei locuințe. S-a constatat că cei stabiliți de mai mult timp oferă informații valoroase despre opțiunile disponibile. Important de menționat este faptul că, în Franța, procesul de închiriere este mai strict și birocratic, implicând un nivel ridicat de responsabilitate, aspect frecvent menționat în interviurile culese.

În ceea ce privește legăturile transnaționale ale românilor din Spania și Franța lucrarea identifică interacțiuni constante cu cei rămași în țară, prin socializare, schimb de informații și opinii, inclusiv politice. O diferență notabilă între cele două comunități este dorința mai accentuată de întoarcere în rândul românilor din Spania, susținută de un atașament național puternic și de un sentiment pronunțat de dor de casă. Această tendință poate fi explicată prin durata mai îndelungată a șederii, majoritatea intervievaților din Spania locuiesc acolo de peste 14 ani. Deținerea unor proprietăți în România reprezintă, de asemenea, un factor important, oferindu-le un punct stabil de reîntoarcere. În schimb, în Franța, tendința de revenire este redusă, majoritatea emigranților fiind recent integrați în piața muncii și având aspirații profesionale care necesită o ședere îndelungată sau chiar definitivă.

Cele două studii de caz au investigat comportamentul politic al emigranților români prin subcapitolele privind percepția asupra sistemului public, încrederea în instituții și opiniile despre clasa politică din România, comparativ cu Spania și Franța. Printre principalele nemulțumiri față de România se numără calitatea scăzută a serviciilor publice, în special în domeniul sănătății și educației (aspect remarcat mai frecvent de românii din Franța), nivelul ridicat de corupție și o guvernare deficitară. Aceste perspective nu induc o părere idealizată față de țările de destinație, însă emigranții români consideră sistemele politice din Spania și Franța ca fiind mai eficiente, evidențiind o calitate superioară a serviciilor publice, o echitate socială mai ridicată și o toleranță redusă față de corupție.

Lucrarea conține, de asemenea, un subcapitol dedicat participării electorale pentru ambele studii de caz. Emigranții români din Spania și Franța au opinii diverse privind opțiunile politice la alegerile prezidențiale, parlamentare și europarlamentare. Percepția generală este marcată de incertitudine electorală, generată de instabilitatea ideologică a partidelor, nemulțumirea față de candidații anterior votați și organizarea deficitară a scrutinelor. Mulți dintre intervievați au fost nevoiți să aștepte ore în șir pentru a vota, iar unii nu și-au putut exercita acest drept în contextul alegerilor care au fost problematice din punct de vedere al organizării. În ciuda acestor dificultăți, motivația de a participa la alegerile din România rămâne puternică. Dorința de schimbare, îmbunătățirea condițiilor de viață pentru cei rămași acasă și sentimentul de responsabilitate civică sunt factori determinanți în menținerea implicării electorale. Majoritatea intervievaților și-au reafirmat identitatea națională, pe care o păstrează indiferent de durata șederii în țările de rezidență.

Pentru a completa analiza participării electorale, studiile de caz au examinat rezultatele ultimelor patru scrutine prezidențiale, parlamentare și europarlamentare. Datele arată o relativă reorientare față de alegerile anterioare, când românii din cele două țări de destinație au susținut preponderent candidați cu viziuni pro-europene și liberale. Însă, tendința de vot anti-sistem, ca formă de sancționare a partidelor tradiționale, rămâne constantă. Aceste schimbări reflectă o dinamică politică emergentă, în care există probabilitatea ca emigranții români să conteste influența occidentală asupra comportamentului lor politic și să promovează un model bazat pe identitatea națională, însă este nevoie de studii viitoare pentru a confirma această premisă.

Important de menționat este faptul că, analiza datelor electorale arată că partidele și candidații de dreapta, cu viziuni liberale și pro-europene, rămân printre principalele opțiuni ale românilor din Spania și Franța, reflectând adoptarea și promovarea valorilor democratice din țările-gazdă. Acestea pot fi promovate atât în comunitățile de coetnici din străinătate, cât și prin menținerea legăturilor cu cei rămași în România.

Studiile de caz evidențiază complexitatea comportamentului politic în contextul migrației. Deși există similitudini între emigranții din Spania și Franța în ceea ce privește socializarea și formarea opiniilor, fiecare grup prezintă particularități influențate de specificul eșantionului și de dinamica socială a țării de destinație. Lucrarea contribuie la înțelegerea comportamentului politic în rândul experiențelor de migrație prin rezultatele celor două studii care subliniază rolul esențial al spațiului transnațional în modelarea atitudinilor și acțiunilor politice. Emigranții români depășesc granițele viziunilor sociale și politice din țara de origine și cea de destinație, integrându-le într-un cadru comun al celor două spații. Acest proces leagă experiențele și valorile politice dinainte de migrație cu cele dobândite în țara de rezidență. Informarea, socializarea, compararea climatului politic și participarea la vot sunt fundamentale pentru aceste conexiuni.

În ciuda contribuțiilor semnificative la studiul comportamentului politic al emigranților români, cercetarea are și limite importante. Din punct de vedere metodologic, comparația între cele două cazuri este dificilă din cauza diferențelor semnificative ale eșantionului, cum ar fi durata șederii (mai lungă în Spania decât în Franța), nivelul de educație (majoritatea respondenților din Franța având studii superioare) și statutul profesional (românii din Franța având cariere avansate). O direcție viitoare de cercetare ar putea include aprofundarea dimensiunilor analizate, cum ar fi motivația plecării, integrarea, legăturile cu România,

perspectivele sociale și participarea electorală. De asemenea, dezvoltarea unor teorii mai detaliate ar putea oferi o înțelegere mai amplă a fenomenului.

Bibliografie selectivă

Almond, G. & Verba, S. (1963). *The Civic Culture. Political Attitudes and Democracy in Five Nations*, Princeton Legacy Library

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard University Press.

Castles, S., & Miller, M. (2003). *The Age of Migration: International population movements in the modern world* (3rd ed.). Guilford Press.

Creswell, J. W. (2009). Mapping the field of mixed methods research. *Journal of mixed methods research*, 3(2), 95-108.

Dahl, R. (1971). *Polyarchy: Participation and Opposition*. Yale University Press.

De Haas, H. (2009). The internal dynamics of migration processes: A theoretical inquiry. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(10), 1587-1617. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2010.489361>

Easton, D. (1975). A re-assessment of the concept of political support. *British Journal of Political Science*, 5(4), 435-457.

King, R. (2002). Towards a new map of European migration. *International Journal of Population Geography*, 8(2), 89-106. <https://doi.org/10.1002/ijpg.246>.

Portes, A., Guarnizo, L. E., & Landolt, P. (1999). The study of transnationalism: pitfalls and promise of an emergent research field. *Ethnic and Racial Studies*, 22(2), 217–237. <https://doi.org/10.1080/014198799329468>.

Solano, G. (2021). The mixed embeddedness of transnational migrant entrepreneurs: Moroccans in Amsterdam and Milan. In *Diaspora Governance and Transnational Entrepreneurship* (pp. 109-127). Routledge.

Vargas-Silva, C. (Ed.). (2012). *Handbook of research methods in migration*. Edward Elgar Publishing.